

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЮРИДИЧНОЇ НАУКИ

КОБКО С. В.,

доктор юридичних наук, доцент
професор кафедри публічного
управління
та адміністрування
ORCID: 0000-0002-3121-0823
(Національна академія
внутрішніх справ)

УДК 351:004(477)

DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2023.3.49>

**ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВІДКРИТОСТІ ТА ПРОЗОРОСТІ
В ПУБЛІЧНОМУ УПРАВЛІННІ: РОЛЬ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ**

У статті досліджується актуальна проблематика, пов'язана з імплементацією інформаційних технологій у сферу публічного управління з метою забезпечення більшої відкритості та прозорості в державних інституціях. У сучасному світі, де демократія та ефективне публічне управління стають основними складовими сталого розвитку, важливо вивчати та розуміти, як інформаційні технології можуть забезпечити підвищення рівня прозорості, довіри та взаємодії між урядовими органами та громадянами. Значущі зміни в суспільстві та зростаючий інтерес громадськості до участі в процесах прийняття рішень підкреслюють важливість переходу до більш відкритих та прозорих моделей управління.

В рамках статті розглядаються теоретичні засади відкритості та прозорості, а також інформаційні технології, які здатні забезпечити виконання цих принципів. Зокрема, розглядається поняття «відкритого уряду», яке визначається як стратегічний підхід до управління, спрямований на залучення громадськості до процесів прийняття рішень та забезпечення доступу до публічної інформації. Висвітлюється, як інформаційні технології можуть забезпечити швидкий доступ до інформації та документів, сприяючи зниженню бюрократичних бар'єрів і забезпеченню більшої прозорості в прийнятті урядових рішень.

Здійснюючи аналіз практичного застосування інформаційних технологій в публічному управлінні, автор висвітлює важливість електронного урядування та електронного участі як інструментів для підвищення ефективності та прозорості державних органів. Для досягнення цілей відкритості та прозорості використовуються такі технологічні рішення, як веб-платформи для онлайн-діалогу з громадськістю, електронні системи публічного адміністрування та електронні портали з відкритою даними.

Дослідження також зосереджується на ризиках та викликах, пов'язаних із застосуванням інформаційних технологій у сфері публічного управління. Аналізуються питання щодо кібербезпеки, захисту особистих даних та контролю над використанням інформації з боку державних органів.

У висновках статті акцентується увага на тому, що інформаційні технології мають великий потенціал для реформування публічного управління та сприяння розвитку демократичного суспільства. Проте, успішне впровадження цих

технологій вимагає комплексного підходу, який враховує правові, технічні, організаційні та культурні аспекти.

Ключові слова: публічне управління, відкритість, прозорість, інформаційні технології, електронний уряд, електронний документообіг, ефективне управління, інформаційний доступ, громадянська взаємодія, електронна демократія.

Kobko Ye. V. Ensuring openness and transparency in public administration: the role of information technology

The article examines the current issues related to the implementation of information technology in the field of public administration in order to ensure greater openness and transparency in public institutions. In today's world, where democracy and effective public administration are becoming key components of sustainable development, it is important to study and understand how information technology can increase transparency, trust and interaction between government agencies and citizens. Significant changes in society and the growing interest of the public in participating in decision-making processes emphasize the importance of moving to more open and transparent governance models.

The article discusses the theoretical foundations of openness and transparency, as well as information technologies that can ensure the implementation of these principles. In particular, the author examines the concept of "open government", which is defined as a strategic approach to governance aimed at involving the public in decision-making processes and providing access to public information. The article highlights how information technology can provide quick access to information and documents, helping to reduce bureaucratic barriers and ensure greater transparency in government decision-making.

By analyzing the practical application of information technology in public administration, the author highlights the importance of e-government and e-participation as tools for increasing the efficiency and transparency of government agencies. To achieve the goals of openness and transparency, technological solutions such as web-based platforms for online dialogue with the public, electronic public administration systems, and electronic portals with open data are used.

The study also focuses on the risks and challenges associated with the use of information technology in public administration. It analyzes issues related to cybersecurity, personal data protection, and control over the use of information by public authorities.

The article concludes by emphasizing that information technologies have great potential for reforming public administration and promoting the development of a democratic society. However, successful implementation of these technologies requires a comprehensive approach that takes into account legal, technical, organizational and cultural aspects.

Key words: public administration, openness, transparency, information technology, e-government, electronic document management, effective management, information access, civic engagement, e-democracy.

Аналіз досліджень. Питання відкритості та прозорості в публічному управлінні досліджувалося низкою теоретиків, серед яких можна виділити А.І. Буханевич, П.В. Ведмідь, О. Берназюк, Т.В. Голобородько, О.Д. Дубіна, В.М. Венгер, В.М. Дрешпак, О.О. Каретна, М.В. Корнієнко, О.В. Кузьменко та інші. Результати досліджень підтверджують, що впровадження інформаційних технологій в публічне управління дозволяє забезпечити більший доступ до інформації для громадян, знижуючи бюрократичні бар'єри та сприяючи активній участі громадян у прийнятті рішень. Науковці неодноразово наголошували на тому, що

інформаційні технології відіграють ключову роль у забезпеченні відкритості та прозорості в публічному управлінні.

Предмет дослідження. Предметом дослідження виступають відкритість та прозорість як основні засади публічного управління, роль інформаційних технологій в здійсненні управління, інтеграція наукових знань та досвіду з різних галузей, таких як політологія, інформаційні технології, право, соціологія та інші, з метою розробки прогресивних стратегій та інструментів, що сприятимуть забезпеченню відкритості та прозорості в публічному управлінні. Відтак, предмет наукового дослідження цієї статті складає собою комплексне дослідження ролі інформаційних технологій у забезпеченні відкритості та прозорості в публічному управлінні, а також виявлення потенційних викликів і перешкод, які можуть виникнути в процесі впровадження таких технологій.

Постановка завдання. Наразі постає особлива потреба у забезпеченні демократичного легітимного управління. Відкритість та прозорість є ключовими факторами підвищення довіри громадян до державних інституцій. Здатність громадян бачити, як ухвалюються рішення, як використовуються ресурси та як управляється країна, є основою легітимності державної влади. Сучасна реальність зазнає значних трансформацій у сфері публічного управління, які вимагають нових підходів та інструментів. Глобалізація, швидкий розвиток інформаційних технологій, електронні комунікації та інші аспекти цифрової революції дозволяють змінити традиційний ландшафт управління. Це створює нові можливості для ефективного зв'язку між урядовими структурами та громадянами, але водночас ставить перед суспільством завдання забезпечення кібербезпеки, захисту персональних даних та легітимності використання інформаційних технологій.

Розбудова демократії та дотримання принципів правової держави потребують забезпечення відкритості та прозорості діяльності державних органів. Зростання впливу громадськості, активна участь громадян у прийнятті рішень та контролі за діяльністю органів влади, зміцнення публічної довіри – це невід'ємні аспекти розвитку сучасного демократичного суспільства. Використання інформаційних технологій дозволяє забезпечити громадськості доступ до актуальної та достовірної інформації, взаємодію з державними структурами та активну участь у процесах публічного управління.

Виклад основного матеріалу. Забезпечення відкритості та прозорості в публічному управлінні є невід'ємними складовими демократичного суспільства та підвищення ефективності державного апарату. Роль інформаційних технологій у цьому контексті стає дедалі більш актуальною, оскільки швидкий розвиток технологій та зростання їх впливу на сучасний світ роблять їх необхідними інструментами для підвищення якості управління та забезпечення взаємодії між державними органами та громадянами. Зростання ролі громадських організацій, активності громадян та залучення громадськості до процесів прийняття рішень вимагають підвищеної відкритості та прозорості державних органів.

У цьому контексті, інформаційні технології відіграють важливу роль у підвищенні ефективності та демократичності публічного управління. Впровадження електронного уряду, електронного документообігу, публічної електронної звітності та інших інструментів інформаційних технологій сприяє автоматизації та оптимізації роботи державних органів, що дозволяє знизити бюрократичні бар'єри та забезпечити швидку обробку інформації.

Відкритість в публічному управлінні можна розглядати з різних теоретичних підходів, зокрема з правової, політичної та соціальної перспектив. З правової точки зору, відкритість визначається як забезпечення доступу громадян до інформації про діяльність державних органів та процесу прийняття рішень. Цей невід'ємний принцип має законодавче закріплення в аспекті керівних засад, що визначають доступ до публічної інформації відповідно до Закону України «Про доступ до публічної інформації» [1, ст. 4].

В.М. Венгер, досліджуючи відкритість в публічному управлінні, зазначає, що забезпечення громадян фактичним доступом до необхідної інформації, що міститься у відкритому доступі, може здійснюватись через різноманітні канали, такі як інформаційні стенди,

офіційний веб-сайт органу влади, офіційні друковані видання та інші масові засоби інформації. Особливу увагу слід звернути на практичний аспект, а саме безпосереднє отримання інформації від першоджерела. Це передбачає можливість громадян бути присутніми на засіданнях органів влади, нарадах, слуханнях та інших важливих заходах. Тобто, принцип відкритості повинен розглядатись з позиції реальної можливості особистого знайомства з діяльністю органу влади [2, с. 80].

Підтримуючи наведену правову позицію, Пархоменко-Куцевіл О.І., продовжує, що інформаційна відкритість в системі публічного управління визначається як процес створення ефективних механізмів для надання інформації органами публічного управління безпосередньо або опосередковано, з метою встановлення дієвого діалогу та співпраці з громадськістю. Основна мета цього процесу полягає у формуванні ефективних державно-управлінських рішень, що стосуються важливих питань життєдіяльності суспільства [3, с. 197].

Дійсно, інформаційна відкритість є важливою складовою сучасного публічного управління, оскільки створює умови для активної взаємодії між державою та громадянами. Цей принцип сприяє побудові відкритого, демократичного та взаємно-вигідного відношення між органами влади та громадськістю. Забезпечення інформаційної відкритості передбачає, що органи публічного управління повинні активно та своєчасно надавати доступ до важливої інформації. Це, в свою чергу, забезпечує прозорість процесів управління та раціональне використання ресурсів.

Принцип прозорості, на думку А. І. Буханевича, спрямований на забезпечення функціонування відносно стабільних механізмів узгодження інтересів, де влада та її еліти можуть домовитись про довготривалу співпрацю на взаємовигідних умовах. Сучасний процес переходу та реформування обумовлений необхідністю встановлення універсальних правил гри для всіх суб'єктів державної політики, що дозволить громадськості в сфері публічного управління виступати в ролі своєрідного арбітра [4, с. 2].

Таким чином, прозорість в публічному управлінні передбачає доступ громадськості до різноманітної інформації про роботу органів влади, такої як законопроекти, рішення, бюджети, звіти, статистика, аудіо- та відеозаписи засідань тощо. Важливим аспектом прозорості є зрозумілість та доступність інформації, що дозволяє громадянам аналізувати діяльність державних органів та прийняті рішення. Один із способів забезпечення прозорості полягає в використанні сучасних інформаційних технологій, зокрема віртуальних платформ, електронних систем управління, відкритих даних та електронних реєстрів. Це дозволяє забезпечити широкий доступ до інформації та взаємодію між громадськістю та державними органами в режимі реального часу.

Деякі науковці вважають, що прозорість є ширшою за відкритість, а деякі теоретики наголошують на їх взаємопов'язаності. Неоспорюваним є лише факт того, що дані засади є важливими принципами, що передбачають доступність інформації та відкритість процесів діяльності державних органів перед громадськістю. Ці принципи спрямовані на забезпечення демократії, підвищення довіри між владою та громадянами, підкреслення важливості взаємодії та контролю, а також на покращення якості та ефективності публічного управління.

Сьогодні прозорість та відкритість в публічному управлінні забезпечуються за допомогою інформаційних технологій, серед яких особливе місце посідають інформаційно-комунікаційні засоби. Ведмідь П.В. слушно зазначає, що під поняттям «інформаційно-комунікаційні технології» розуміється комплекс взаємодіючих процесів та інструментів, що використовують передові технічні рішення для збору, обробки, передачі та зберігання інформації. Вони мають потужний потенціал для забезпечення ефективного спілкування та взаємодії різних сторін з метою задоволення потреб користувачів [5, с. 34].

На думку Каретної О.О., інформаційно-комунікаційні технології є невід'ємною складовою сучасного суспільства, від яких залежить не лише науковий та технічний прогрес, але й розвиток демократії. Однією з основних передумов стійкого демократичного зростання є наявність прозорої та відкритої влади, що виступає гарантом для реалізації ефективної політики та спроможної створити активний громадський контроль. Ця контрольованість

забезпечує права та свободи кожної особи та громадянина, сприяючи зміцненню довіри громадян до органів влади. У світлі цього, сучасні демократичні країни продовжують впроваджувати концепцію відкритого урядування як засіб підвищення ефективності та забезпечення взаємодії між державною владою та громадськістю [6, с. 64].

Ця концепція відкритого урядування базується на використанні сучасних інформаційних технологій для забезпечення прозорості, відкритості та взаємодії між органами влади та громадянами. Інформаційні технології в цьому контексті відіграють ключову роль, надаючи можливість збирати, аналізувати та поширювати інформацію з більшою швидкістю та ефективністю.

В свою чергу, Відкрите урядування, або “open governance”, є концептуальною парадигмою, що передбачає активну взаємодію між державою та громадськістю за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) з метою забезпечення прозорості, участі, взаємодії та відповідальності у процесах прийняття рішень. Ця концепція базується на розумінні, що влада має відкрито ділитися інформацією про свою діяльність, процеси управління та прийняття рішень з громадянами.

Укладена урядом відкритість передбачає надання громадянам доступу до різноманітної інформації, включаючи публічні бюджети, рішення, статистику, звіти та інші матеріали, які стосуються діяльності державних органів. Ця інформація повинна бути надана у зрозумілому форматі, відкритому для аналізу та обговорення. Під цим підходом створюються передумови для громадського контролю, оцінки ефективності роботи влади та сприяння залученню громадян до процесів управління. Уряд, що прагне до відкритості, здійснює активний діалог з громадянами через різноманітні платформи, включаючи електронні засоби спілкування та публічні консультації. Це сприяє розбудові транспарентності в процесах прийняття рішень та допомагає державі адаптувати свою діяльність до потреб громадян.

В Україні наразі діє низка державних електронних сервісів, що раціоналізують та спрощують взаємодію органів влади з громадянами: веб портал Є-Data, єдиний державний портал адміністративних послуг, портал iGov, єдина державна електронна база з питань освіти, онлайн будинок юстиції, електронна система здійснення декларативних процедур у будівництві, офіційний сайт Міністерства юстиції України та інші [7, с. 4]. Суть імплементації цих сервісів полягає у віднесенні адміністративних послуг до сфери публічного електронного управління, в якому відбувається автоматизація процесів, забезпечуючи ефективність, прозорість та зниження адміністративних бар'єрів для громадян. Такий підхід відображає стремління до створення «електронної держави», де технологічний прогрес використовується для поліпшення взаємодії громадян з владою та забезпечення публічних інтересів.

Крім конкретних сервісів, електронізація публічного управління в Україні підсилює важливі аспекти демократії та громадської участі. Впровадження електронних сервісів сприяє зниженню бюрократичних перепон, спрощує доступ до послуг та інформації, а також сприяє виникненню можливостей для громадянської мобілізації та залучення до прийняття рішень. Це також може збільшити активність громадян у спостереженні за діяльністю влади, що в свою чергу сприяє формуванню ефективних політичних рішень.

На думку Олександра Берназюка, значущість цифрових технологій у сфері публічного управління проявляється через різнобічний набір аспектів, що спрямовані на зміцнення демократії та підвищення ефективності публічних структур. Серед таких аспектів він виокремлює демократизацію публічного управління; мінімізацію ризику корупції та зловживань, що випливають з публічних службових обов'язків; зниження ймовірності помилок та недоліків в процесах управління, оцінки, розрахунків тощо; раціоналізацію використання ресурсів [8, с. 167].

Відтак, інформаційні технології виступають каталізатором утворення «інтелектуальних держав», де використання сучасних цифрових платформ і програмних засобів сприяє перетворенню державного управління на більш ефективне, прозоре, інтерактивне та демократичне.

Висновки. У добу стрімкого технологічного прогресу та цифрової трансформації, роль і значущість цифрових технологій в публічному управлінні стають особливо актуальними. Ці технології інтегруються в усі аспекти суспільно-політичної структури, надаючи

публічним органам та інституціям можливість оптимізувати управлінські процеси, раціоналізувати прийняття рішень та надати громадянам більш активну участь у формуванні державної політики.

З концептуальної точки зору, інформаційні технології в контексті публічного управління можуть бути визначені як інтегрований набір інформаційних засобів та інструментів, які базуються на використанні інформаційних систем, електронних майданчиків та платформ для забезпечення якісного та ефективного обміну даними, взаємодії та співпраці між суб'єктами публічного управління та громадянами.

Однією з ключових ролей інформаційних технологій у публічному управлінні є забезпечення відкритості та прозорості діяльності державних структур. Впровадження електронних платформ та порталів, де надається доступ до відкритих даних та інформації про діяльність органів влади, забезпечує громадянам можливість контролю та моніторингу дій владних структур, а також активну участь у прийнятті рішень. Це сприяє підвищенню рівня довіри громадян до держави, зменшенню корупції та покращенню якості надання публічних послуг.

Варто наголосити і на забезпеченні принципу е-урядування, який передбачає використання сучасних інформаційно-комунікаційних засобів та платформ для забезпечення доступу до публічної інформації, електронних послуг та взаємодії між органами влади та громадянами: електронні портали для подання документів, онлайн-консультації, електронні системи ведення реєстрації та діловодства, що сприяють оптимізації бюрократичних процедур та зниженню корупції.

Парадигма відкритого урядування, або open government, знаходить своє втілення у використанні цифрових технологій для забезпечення доступності, прозорості та взаємодії органів влади з громадянами. Це включає публікацію відкритих даних, електронні громадські консультації, віртуальні платформи для обговорення та прийняття рішень, що допомагають створити простір для активної громадської участі в управлінні.

Список використаних джерел:

1. Про доступ до публічної інформації : Закон України від 13.01.2011. Ст. 4. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17#Text>
2. Венгер В.М. Прозорість як принцип діяльності органів публічної влади. *Наукові Записки НаУКМА. Юридичні науки*. 2017. Том 200. С. 79–84. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/9d898c48-42c9-4b82-9a0c-7be158e98e6d/content>
3. Пархоменко-Куцевіл О. І. Інформаційна відкритість системи публічного управління як основа забезпечення національної безпеки. *Науковий вісник: Державне управління*. 2020. № 3(3(5)). С. 195–203. URL: <https://nvdu.undicz.org.ua/index.php/nvdu/article/view/106>
4. Буханевич А.І. Забезпечення принципів відкритості та прозорості при налагодженні діалогу між владою та громадськістю. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2010. № 3. С. 4. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=133>
5. Ведмідь П.В. Роль інформаційно-комунікаційних технологій у забезпеченні ефективності державного управління. Публічне управління і адміністрування в Україні. *Механізми публічного управління*. 2020. Випуск 18. С. 32–36. URL: <http://pag-journal.iei.od.ua/archives/2020/18-2020/8.pdf>
6. Каретна О.О., Милосердна І.М., Ігнатєва І.І. Роль та особливості інформаційно-комунікаційних технологій у взаємодії органів державної влади з громадянським суспільством. Політичні інститути та процеси. *Науковий журнал «Політикус»*. 2020. Випуск 5. С. 62–68. URL: http://politicus.od.ua/5_2020/11.pdf
7. Голобородько Т.В., Дубіна О.Д. Використання інформаційних технологій в публічному адмініструванні: досвід України та європейські орієнтири. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2018. № 6. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1260>
8. Берназюк О. Роль та місце цифрових технологій у сфері публічного управління. *Підприємництво, господарство і право. Інформаційне право*. 2017. Випуск 10. С. 166–170. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2017/10/35.pdf>

